

УДК 338.46.336.7

Герасименко Р. А., к.е.н, доцент кафедри «Фінанси і банківська справа» ДонНУ,

Герасименко В. В., к.е.н, асистент кафедри «Фінанси і банківська справа» ДонНУ,

Самофалова В. О., магістрант ДонНУ

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ В ОЦІНЮВАННІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ ЗА УМОВ АСИМЕТРІЇ ІНФОРМАЦІЇ

В статті обґрунтована актуальність проблеми забезпечення фінансової стійкості банків в Україні в сучасних умовах і зазначено, що будь-якому банку на ринку притаманна ймовірність банкрутства, яка не відома його клієнтам, що є проявом асиметрії інформації; розкрита сутність транспарентності і доведено її значення для підтримки надійності кожного окремого банку і банківської системи країни в цілому; за результатами критичного аналізу методик оцінювання рівня інформаційної прозорості банку, які застосовуються Українським кредитно-рейтинговим агентством «UCRA», Міжнародним рейтинговим агентством Standard & Poor's, Агентством фінансових ініціатив (АФІ), та на основі власних досліджень запропоновано здійснювати аналіз і оцінку рівня транспарентності банків за сформованою системою показників, які об'єднано в три блоки: Блок 1 «Структура власності та корпоративне управління», Блок 2 «Операційна діяльність та фінансова звітність», Блок 3 «Менеджмент і колегіальні органи»; розроблено методику визначення рівня транспарентності в оцінюванні фінансової стійкості банку.

Ключові слова: банк, банківська система, фінансова стійкість банку; транспарентність, асиметрія інформації, прозорість.

(Табл. 2, Літ. 27)

Герасименко Р. А., Герасименко В. В., Самофалова В. А.

МЕТОДИКА ОПРЕДЕЛЕНИЯ УРОВНЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТИ В ОЦЕНИВАНИИ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ БАНКА В УСЛОВИЯХ АСИММЕТРИИ ИНФОРМАЦИИ

В статье обоснована актуальность проблемы обеспечения финансовой устойчивости банков в Украине в современных условиях и доказано, что любой банк на рынке характеризуется вероятностью банкротства, не известной его клиентам, то есть имеет место асимметрия информации; раскрыта сущность транспарентности и доказано ее значение для поддержания надежности каждого отдельного банка и банковской системы страны в целом на основе создания эффективной системы обратных связей между банками и участниками рынка и обеспечения эффективного контроля их деятельности со стороны надзорных органов; по результатам критического анализа методик оценки уровня информационной прозрачности банка, применяемых Украинским кредитно-рейтинговым агентством «UCRA», Международным рейтинговым агентством Standard & Poor's, Агентством финансовых инициатив (АФИ), а также на основе собственных исследований предложено осуществлять анализ и оценку информационной прозрачности банков по сформированной системе показателей, которые объединены в три блока: Блок 1 «Структура собственности и корпоративное

управление», Блок 2 «Операционная деятельность и финансовая отчетность», Блок 3 «Менеджмент и коллегиальные органы»; разработана методика определения уровня прозрачности в оценивании финансовой устойчивости банка.

Ключевые слова: банк, банковская система, финансовая устойчивость банка; прозрачность, асимметрия информации, прозрачность.

Herasymenko R., Herasymenko V., Samofalova V.

METHODS OF DETERMINING THE LEVEL OF TRANSPARENCY IN ESTIMATION OF FINANCIAL STABILITY OF BANKS IN TERMS OF INFORMATION ASYMMETRY

The article is devoted to the urgency of the problem of ensuring the financial stability of banks in Ukraine in modern conditions and proved that every bank in the market has the probability of bankruptcy that is not known to its customers, i.e. the asymmetry of information is happen to be; disclosed the essence of transparency and proved its importance to keep the reliability of every bank and the banking system as well on the ground of creation of effective feedbacks system between the banks and the market participants and to ensure the effective monitoring of its activities by the supervisory authorities; based on the results of the critical analysis of methods of the level of bank's information transparency estimation that is used by Ukrainian Credit Rating Agency «UCRA», Standard & Poor's, the Agency of finance initiatives (AFI), and on the basis of own research is suggested to carry out analysis and evaluation of information transparency of banks according to the formed system of indicators that is aggregated into three blocks: Block 1 "Ownership structure and corporate governance", Block 2 "Operations and financial statements", Block 3 "Management and collegial bodies"; developed a methodic of determining the level of transparency in the evaluation of the bank's financial stability.

Keywords: bank, banking system, financial stability of the bank; transparency, asymmetry of information and transparency.

Постановка проблеми. Фінансова стійкість банків є необхідною умовою ефективного перерозподілу тимчасово вільних коштів в економіці на користь фінансування інвестиційних проєктів, розширення та активізації виробництва, вирішення важливих соціальних проблем суспільства. Проте в Україні фінансовий стан банків наразі вкрай нестабільний. Так, з початку 2014 р. до середини 2016 р. збанкрутували або були виведені з ринку з інших причин майже 80 банків [1]. Станом на 01.08.2016 р. у стадії ліквідації знаходилося 75 банків, а в 6-ти банках діяла Тимчасова адміністрація ФГВФО [2]. За підсумками роботи у 2015 році банківська система країни понесла збитки у розмірі 66,6 млрд. грн. і продовжує залишатися збитковою протягом 2016 р. За прогнозами НБУ, повернення до прибуткової діяльності вітчизняного банківського сектору очікується лише у 2017 році [1]. Це позначається на рівні довіри економічних суб'єктів до банків і є одним із вагомих чинників зниження темпів приросту їх ресурсної бази та можливостей здійснювати кредитно-інвестиційну підтримку розвитку національної економіки. А відтак, проблема об'єктивної оцінки фінансової стійкості банків в Україні набуває особливої актуальності.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблемі фінансової стійкості банків присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, таких як: О.І. Барановського, А.М. Герасимовича, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненка, О.В. Дзюблюка, Р.В. Михайлюка, В. М. Кочеткова, Дж. Сінкі та ін.

Проблема транспарентності для визначення рівня надійності банків найшла відображення в наукових працях таких вчених Я.С. Андрєєвої, К.В. Ануфрієвої, С.Д. Богми, Ж. Довгань, І.Б. Івасіва, І.П. Мігуса, С.Р. Моїсеєва, О. О. Чуб та ін.

Проблема забезпечення стабільної і ефективної роботи банків в умовах асиметрії інформації є предметом наукових досліджень О.М. Зверякова, В.В. Коваленко, Н.Ю. Няньчука, А.І. Христіна, І. К. Осяніна, Стіглиця Дж., М. Спенса та ін.

Виділення невирішеної проблеми. Проте, слід констатувати, що провідна зарубіжна теорія наразі знаходиться на етапі розробки інструментарію для кількісного аналізу і оцінки банківської відкритості та транспарентності, тоді як в Україні дослідження впливу транспарентності на банківський бізнес тільки починають. Наявні методики, що використовуються для оцінювання фінансової стійкості банків в Україні, залишаються недосконалими і не в повній мірі враховують рівень прозорості розкриття інформації для визначення стану справ у банку в умовах інформаційної асиметрії. Це унеможливує об'єктивність визначення учасниками ринку надійності банків і негативно позначається на рівні довіри до установ банківської системи країни

Мета наукової статті. Враховуючи це, метою статті є розробка методики визначення рівня транспарентності в оцінюванні фінансової стійкості банку в умовах асиметрії інформації, практичне використання якої дасть можливість об'єктивно оцінити надійність банку для встановлення з ним ділових контактів та розміщення тимчасово вільних коштів та заощаджень.

Результати досліджень. Оскільки банки функціонують в ринковому середовищі і діють як комерційні структури, будь-який з них на ринку характеризується ймовірністю банкрутства, не відомій його клієнтам, тобто має місце асиметрія інформації. За цих умов оцінити фінансову стійкість банків тільки на підставі фінансових показників є недостатнім. Вкрай важливим є рівень транспарентності в оцінюванні фінансової стійкості банків. Транспарентність (transparency) – це розкриття банком всім зацікавленим особам (кредиторам, інвесторам, громадськості) інформації щодо цілей діяльності, правових, інституційних і економічних основ, принципових рішень і їх обґрунтування, даних та інформації, прямо або опосередковано пов'язаних з діяльністю банку, а також умов підзвітності в повному обсязі, в доступній формі та на своєчасній основі [3].

НБУ визначає поняття транспарентності як розкриття банками усім зацікавленим особам інформації, що пов'язана з цілями діяльності, правовими, інституційними і економічними основами, принциповими рішеннями та їх обґрунтуванням, даними та інформацією, що прямо чи опосередковано пов'язані з діяльністю банку, а також умовами підзвітності в повному обсязі, у доступній формі та на своєчасній основі [4].

Достовірна і повна інформація надає можливість її користувачам правильно оцінити фінансовий стан і результати діяльності банку, структуру його ризиків і методи управління ними. Вона є ключовим елементом підтримання надійності кожного окремого банку і банківської системи країни в цілому на основі створення дієвої системи зворотних зв'язків між банками та учасниками ринку й забезпечення ефективного контролю їх діяльності з боку наглядових органів. Підтримка транспарентності діяльності банку на достатньому рівні є конкурентною його перевагою. За високого рівня транспарентності зростає можливість виявлення найефективніших проектів вкладення коштів, запобігання зловживанням з боку менеджменту банку через реалізацію акціонерами своїх прав власності; підвищується здатність учасників ринку в стресових умовах приймати обґрунтовані економічні рішення; обмежуються системні ефекти дестабілізації ринку або значно зменшуються їх негативні прояви;.

Слід зазначити, що з 2004 р. уніфіковані вимоги до розкриття інформації увійшли складовою частиною в третій компонент Базельської угоди «Ринкова дисципліна». В цілому банк повинен дотримуватися норм розкриття інформації та транспарентності, закладених в «Принципах корпоративного управління ОЕСР» від 2004 р., відповідно до яких своєчасне і точне розкриття інформації має відображати всі аспекти діяльності (і не обмежуватися ними), включаючи цілі банку, відомості про організацію і структуру управління, політику банку (особливо, що містяться в кодексах корпоративного управління, а також реалізовані на практиці), крупних акціонерах, голосуючих акціях, а також про пов'язані сторони [5]. Банкам рекомендовано адекватно розкривати інформацію про стимули і політику винагород керівництва відповідно до Принципів Ради з фінансової стабільності [6].

Проблемам транспарентності та механізмам її реалізації в банківській сфері значна увага приділяється Світовим банком, Міжнародним валютним фондом, Банком міжнародних розрахунків.

В основу підходу до реалізації транспарентності покладено чотири принципи:

- 1) максимальний доступ до інформації;
- 2) обмежений перелік виключень;
- 3) чіткий регламент інформаційного запиту;
- 4) право оскарження відмови в наданні інформації [7].

НБУ, враховуючи міжнародні стандарти транспарентності й практику закордонних банків в цій сфері, також розробив ряд нормативних документів, в яких регламентовано перелік інформації про ризики, яку банки в обов'язковому порядку повинні оприлюднювати в складі офіційної фінансової звітності, й порядок її розкриття. Визначено вимоги з боку регулятора і про розкриття структури власності банків. Однак, досі не розроблено єдиної методики визначення рівня транспарентності в оцінюванні фінансової стійкості банку. Зазвичай, вона оцінюється в Україні на основі системи показників, що характеризують окремі складові фінансової діяльності банку, а питанням транспарентності ще не приділяється достатньої уваги.

Проведені нами дослідження показали, що з урахуванням вітчизняної та міжнародної практики розкриття інформації, аналіз і оцінку інформаційної прозорості банків доцільно здійснювати за трьома основними блоками:

- Блок 1 «Структура власності та корпоративне управління»;
- Блок 2 «Операційна діяльність та фінансова звітність»;
- Блок 3 «Менеджмент і колегіальні органи».

Для змістовного наповнення кожного з цих блоків нами вивчено методики оцінювання рівня інформаційної прозорості банку, які застосовується Українським кредитно-рейтинговим агентством «UCRA», Міжнародним рейтинговим агентством Standard & Poor's та Агенством фінансових ініціатив (АФІ) і встановлено, що вони відрізняються за назвами блоків, складом і кількістю показників, що входять до кожного з блоків. Проте, аналіз методик цих агентств дав підстави виділити спільні для них за економічним змістом групи і показники для оцінювання транспарентності банку, склад яких подано у табл. 1.

За результатами вивчення методик вище зазначених рейтингових агентств та власних досліджень поряд зі спільними показниками Блоку 1 («Структура власності та корпоративне управління») оцінювання фінансової стійкості банку, що мають місце в методиках рейтингового агентства «UCRA» та MPA Standard & Poor's, вважаємо за необхідне розглядати показники, які характеризують рівень концентрації власності. Адже низький рівень транспарентності структури власності вітчизняних фінансових

інституцій призвели до накопичення банками «неякісних» фінансових активів на десятки мільярдів гривень і стали причиною банкрутств та ліквідації ряду установ. банківського сектора [8]. А відтак, оцінювання рівня концентрації власності підвищить об'єктивність визначення фінансової стійкості банку.

Таблиця 1

Загальні групи і показників оцінки рівня транспарентності банків

Українське кредитно-рейтингове агентство «UCRA»		Міжнародне рейтингове агентство Standard & Poor's та Агентство фінансових ініціатив (АФІ)	
Блок 1. Структура власності та корпоративне управління		Блок 1. Структура власності та права акціонерів	
1.1	Публікація Статуту та Положення про корпоративне управління	1.1	Зміст Кодексу чи Положення про корпоративне управління.
		1.2	Положення Статуту банку (у т. ч зміни).
1.2	Розкриття інформації про дивідендну політику і суми виплачених дивідендів	1.3	Документально оформлена дивідендна політика.
		1.4	Оголошення рекомендованих дивідендів до дати закриття реєстру
1.3	Наявність даних про минулі і заплановані збори акціонерів	1.5	Наявність огляду останніх зборів акціонерів.
1.4	Якість розкриття інформації про структуру власності	1.6	Інформація про утримувачів всіх крупних пакетів акцій (блокуючи - більше 25%; контрольних - більше 50%)
Блок 2. Операційна діяльність та фінансова звітність»		Блок 2. Фінансова та операційна інформація	
2.1	Наявність квартальної звітності за національними стандартами	2.1	Щоквартальні звіти про доходи та витрати.
		2.2	Примітки до квартальних фінансових звітів відповідно до національних стандартів.
2.2	Наявність річної і проміжної (квартальної, піврічної) звітності за МСФЗ	2.3	Річна фінансова звітність відповідно до міжнародних стандартів звітності (МСФЗ/ ЗПБЗ США) без приміток.
		2.4	Квартальна фінансова звітність відповідно до міжнародних стандартів звітності (МСФЗ/ ЗПБЗ США).
2.3	Публікація аудиторських звітів	2.5	Наявність огляду незалежного аудитора по відношенню до квартальної фінансової звітності, складеної відповідно до національних стандартів.
2.4	Розкриття інформації про облікову політику	2.6	Облікова політика банку.
2.5	Розкриття інформації про угоди з пов'язаними особами	2.7	Розкриття інформації про угоди із заінтересованістю: сукупний обсяг операцій зі зв'язаними сторонами
2.6	Розкриття інформації про управління ризиками	2.8	Політика управління ризиками.
2.7	Публікація стратегії та планів розвитку банку	2.9	Основні показники стратегії банку.
Блок 3. Менеджмент і колегіальні органи		Блок 3.Склад та процедури Спостережної Ради та менеджменту	
3.1	Наявність інформації про повноваження та склад Наглядової ради	3.1	Перелік членів Спостережної Ради (прізвище/посада).
		3.2	Інформація щодо ролі Спостережної Ради.
3.2	Наявність інформації про винагороду топ-менеджменту	3.3	Розкриття детальної інформації щодо винагороди менеджменту, у тому числі рівень заробітної плати та бонусів.

Блок 2 доцільно доповнити такими показниками, як: щоквартальні звіти про прибутки і збитки та документально оформлена політика про кредитування пов'язаних сторін, що дасть можливість більш достовірно оцінити фінансову стійкість банку.

Крім того, для визначення рівня прозорості в оцінюванні фінансової стійкості банку, слід ввести ряд показників, які не використовувалися у методиках українського та міжнародних агентств, але мають вплив на забезпечення фінансової стійкості банку, у тому числі: наявність інформації щодо можливостей нарощення капіталу (достатній обсяг капіталу забезпечує економічну самостійність та фінансову стабільність банку); показники ліквідності (підтримка ліквідності є однією з умов функціонування банку і запорукою забезпечення його надійності, фінансової стійкості, кредитоспроможності); максимальний розмір кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (перевищення допустимого розміру цього показника загрожує стабільній діяльності банку); наявність результатів стрес-тестування по основним ризикам (кредитному, ринковому, валютному), інформація про які дозволить оцінити можливі втрати капіталу, що є загрозою фінансової стабільності банку; присвоєні кредитні рейтинги з публікацією звітів (дає змогу банку підтвердити свою кредитоспроможність, та залучити ресурси від інвесторів); інформацію про винагороду членам Наглядової ради та Правління.

Для визначення рівня прозорості в оцінюванні фінансової стійкості банку пропонуємо використовувати показники, склад яких подано у табл. 2.

З урахуванням рівня прозорості банку визначення індексу прозорості в оцінюванні його фінансової стійкості пропонуємо здійснювати за наступною методикою.

1. Перш за все, визначасмо за кожним з вище зазначених 3-х блоків систему показників для оцінювання рівня прозорості банку і введемо їх умовне позначення:

Блок 1. «Структура власності та корпоративне управління»: $X1_i$ – відповідний показник блоку 1.

Блок 2. «Операційна діяльність та фінансова звітність»: $X2_i$ – відповідний показник блоку 2.

Блок 3. «Менеджмент і колегіальні органи»: $X3_i$ – відповідний показник блоку 3.

2. Після цього визначасмо кількість балів за рівнем наявності та повноти інформації з такою диференціацією: інформація повна – 1,0 бал; інформація часткова – 0,5 балів; інформація відсутня – 0,0 балів.

3. Відносно кожного показника у блоці визначасмо його вагу і умовно позначасмо так: Блок 1. «Структура власності та корпоративне управління»: $j1_i$ – вага відповідного показника блоку 1. Блок 2. «Операційна діяльність та фінансова звітність»: $j2_i$ – вага відповідного показника блоку 2. Блок 3. «Менеджмент і колегіальні органи»: $j3_i$ – вага відповідного показника блоку 3.

4. Тоді індекс прозорості за кожним з 3-х блоків розраховується за формулами:

$$\text{Блок 1: } Ind_1 = \sum_{i=1}^n \frac{X1_i * J1_i}{100} \quad \text{Блок 2: } Ind_2 = \sum_{i=1}^n \frac{X2_i * J2_i}{100}$$

$$\text{Блок 3: } Ind_3 = \sum_{i=1}^n \frac{X3_i * J3_i}{100}$$

5. Після цього визначасмо вагу кожного блоку у загальному визначенні рівня прозорості з такими умовними позначеннями: Блок 1: $q1$ – вага блоку 1 у загальному оцінюванні прозорості банку. Блок 2: $q2$ – вага блоку 2 у загальному оцінюванні прозорості банку. Блок 3: $q3$ – вага блоку 3 у загальному оцінюванні прозорості банку.

Таблиця 2

**Система показників, запропонованих авторами, для розрахунку рівня
транспарентності в оцінюванні фінансової стійкості банків**

№ з/п	Критерії оцінки
Блок 1. «Структура власності та корпоративне управління»	
1.1	Наявність інформації про статутний капітал.
1.2	Якість розкриття інформації про структуру власності.
1.3	Інформація про найбільшого акціонера.
1.4	Інформація про акціонерів, що разом володіють не менше як 25% голосуючих акцій.
1.5	Інформація про акціонерів, що разом володіють не менше як 50% голосуючих акцій.
1.6	Інформація про акціонерів, що разом володіють не менше як 75% голосуючих акцій.
1.7	Розкриття інформації про пов'язані компанії.
1.8	Наявність даних про минулі і плановані збори акціонерів.
1.9	Розкриття інформації про дивідендну політику і суму виплачених дивідендів.
1.10	Публікація Статуту.
1.11	Наявність інформації про корпоративне управління.
Блок 2. «Операційна діяльність та фінансова звітність»	
2.1	Якість інформації про регіональну мережу банку.
2.2	Наявність інформації щодо можливостей нарощення обсягів капітальної бази.
2.3	Наявність квартальної звітності за національними стандартами.
2.4	Наявність річної і проміжної (квартальної, піврічної) звітності за МСФЗ.
2.5	Щоквартальні звіти про доходи та витрати.
2.6	Публікація повних аудиторських звітів.
2.7	Примітки до річних фінансових звітів відповідно до національних стандартів.
2.8	Примітки до квартальних фінансових звітів відповідно до національних стандартів.
2.9	Розкриття інформації про угоди з пов'язаними особами.
2.10	Документально оформлена політика кредитування пов'язаних сторін.
2.11	Розкриття інформації про облікову політику.
2.12	Прогноз доходів від основної діяльності.
2.13	Показники ліквідності (миттєва, поточна, загальна, розриви ліквідності).
2.14	Розкриття інформації про управління ризиками.
2.15	Публікація стратегії та планів розвитку банку.
2.16	Наявність результатів стрес-тестування по основним ризикам (кредитному, ринковому, валютному).
2.17	Максимальний розмір кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами.
2.18	Розкриття інформації про присвоєні кредитні рейтинги (публікація звітів).
Блок 3. «Менеджмент і колегіальні органи»	
3.1	Наявність інформації про повноваження та склад Правління.
3.2	Детальна інформація щодо умов контракту з генеральним директором.
3.3	Наявність інформації про повноваження та склад Наглядової ради.
3.4	Інформація про винагороду членам Наглядової ради, Правління.
3.5	Процес прийняття рішень щодо винагороди членам Спостережної Ради.
3.6	Наявність інформації про існуючі колегіальні органи та їх повноваження.
3.7	Наявність інформації про винагороду ТОП-менеджменту.

6. З урахуванням вище зазначених умовних позначень індекс транспарентності банку розраховується за формулою:

$$Ind_{bank} = \sum_{i=1}^n \frac{Ind_1 * q_1 + Ind_2 * q_2 + Ind_3 * q_3}{100}$$

Визначений за наведеною методикою індекс транспарентності банку дає можливість оцінювати його фінансову стійкість на підставі повної, достовірної, своєчасної і зрозумілої інформації про стан справ у банку, його засновників, великих акціонерів, пов'язаних осіб, колегіальні органи, стимулювання топ-менеджменту тощо, що вкрай важливо в умовах асиметрії інформації.

Висновки. Підсумовуючи результати проведеного дослідження, слід зазначити, що в умовах мінливого ринкового середовища, інформаційної асиметрії визначення рівня транспарентності в оцінюванні фінансової стійкості банку набуває особливої актуальності для визначення надійності банку. Забезпечення інформаційної прозорості діяльності банку сприяє підвищенню довіри до нього учасників ринку і надає можливість банку суттєво розширювати свою ресурсну базу і сферу діяльності, збільшувати величину доходів і прибутків. З практичної точки зору вкрай важливим є розробка методики визначення рівня транспарентності в оцінюванні фінансової стійкості банку. Однак, дотепер фінансова стійкість банків визначається зазвичай на основі розрахунків системи фінансових показників їх діяльності, що є недостатнім для визначення рівня надійності і є однією з причин зниження довіри учасників ринку до банківських установ. Певною мірою ці проблеми можуть бути вирішені на основі використання запропонованої в статті методики розрахунку індексу транспарентності в оцінюванні фінансової стійкості банку, що включає визначення прозорості структури його власності та корпоративного управління, операційної діяльності та фінансової звітності, менеджменту і колегіальних органів. Проте вона не є вичерпною і потребує перевірки практикою і подальших наукових досліджень для її удосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Звіт про фінансову стабільність. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=322417443>.
2. Виведення банків з ринку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fg.gov.ua/not-paying>
3. Моисеев С. Р. Денежно-кредитная политика: теория и практика: учебн. пособие / С.Р. Моисеев. - М. : Московская финансово-промышленная академия, 2011. - 784 с.
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
5. Principles for enhancing corporate governance. Basel Committee on Banking Supervision, October 2010.
6. FSB Principles for Sound Compensation Practices: Implementation standards, September 2009.
7. Чуб О.О. Транспарентність у діяльності ділових та центральних банків у глобальному просторі / О.О.Чуб // Економіка і регіон. - 2012. - № 1 (32) – С.81-85.
8. Кочетков В. М. Основи аналізу банківської діяльності / В. М. Кочетков. – К.: ЄУФІМБ, 2005. – 116 с.